

ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

ВАСИЛЬЦІВ Тарас¹, ІВАНЮК Уляна², СТЕЦИК Ярослав³

¹ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»

<https://orcid.org/0000-0002-2889-6924>

e-mail: tgvas77@ukr.net

²Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0001-8845-9120>

e-mail: ivaniuk.ulana@gmail.com

³Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0009-0009-2869-8547>

У статті висвітлено проблемні аспекти, а також вказано на перешкоди розвитку туристичного комплексу (на прикладі регіону українських Карпат). Наголошено, що ефективна державна політика стимулювання розвитку туризму та туристичного сектора регіональної економіки є однією з передумов покращення місцевого економічного розвитку, розвитку інфраструктури віддалених поселень, активізації підприємництва, забезпечення зайнятості й зростання доходів місцевого населення. Метою дослідження визначено обґрунтування інструментів та засобів державної політики реалізації потенціалу розвитку туристичного комплексу регіону. Серед інструментів державної політики найбільш дієвими і перспективними визначено фінансово-кредитну та інвестиційну підтримку, спрощення дозвільних і погоджувальних процедур, фахово-консультаційний супровід, покращення середовища для приватного інвестування населення в бізнес, у т. ч. з вкладенням міграційного капіталу.

Ключові слова: туризм, туристичний комплекс, розвиток, регіон, туристичний потенціал, державна політика, механізми, інструменти, засоби.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-44>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Карпатський регіон України характеризується унікальними і різноманітними природно-кліматичними умовами та ресурсами, історико-культурною спадщиною, народними традиціями, мережею рекреаційно-лікувальних та санаторно-курортних об'єктів, що формує значний потенціал розвитку туристичного комплексу краю. Проте наявні можливості не реалізовані, а туристичний сектор не в повній мірі виконує властиві йому соціально-економічні функції та завдання, поступаючись за параметрами обсягів і ефективності діяльності туристичним комплексам країн з високим рівнем розвитку туризму. Йдеться про частку в економіці, зайнятість і податкові поступлення, чисельність обслуговуваних туристів, показники доходу й фінансових результатів, рівень капіталізації, обсяги інвестування, стан модернізації матеріально-технічної і технологічної бази туристичних об'єктів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Різним і теоретичним і прикладним аспектам дослідження проблем становлення і розвитку туризму присвячені результати досліджень Т. Васильціва, Р. Лупака, В. Васильціва [2,с.161-172;11,с.117-123], Л. Божка [3,с.3-9], С. Домбровської [6,с.39-43], О. Мельниченко [8,с.22-34] та ін. науковців.

Диференційовані практичні засоби в частині створення туристичних підприємств, забезпечення їх розвитку аналізуються в публікаціях Р. Лупака [7,с.189-194], П. Пуцентейла [10,с.255-262] та ін. дослідників.

Практики публічно-приватного партнерства влади і місцевого населення відносно створення та розвитку суб'єктів приватного туристичного бізнесу стали предметом наукових пошукувань А. Голода [4,с.70-74], С. Гуткевич [5,с.120-125], А. Орхіменка [9,с.160-167] та ін. вчених.

Разом із тим, сучасні реалії, пов'язані зі війною та її наслідками, істотно ускладнили середовище як ведення туристичного бізнесу, так і реалізації потенціалу туристичного комплексу України, що обумовлює потребу в подальших пошукуваннях відносно обґрунтування дієвих інструментів і засобів державної політики стимулювання розвитку туристичного комплексу України. Основні стратегічні напрями розвитку вітчизняного туристичного комплексу повинні насамперед враховувати ті конкурентні переваги, які вже сьогодні дозволяють формувати економічну спеціалізацію відповідно до наявного природно-ресурсного, кадрового та інституційно-організаційного потенціалу. Відтак першочергового значення слід надавати подальшому розвитку туризму та рекреації, які забезпечують значний рівень зайнятості населення, а також сприяють

збільшенню надходжень до бюджетів різних рівнів і нарощуванню підприємницького потенціалу на місцевому рівні.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Складні умови економічної турбулентності вимагають нових підходів до дослідження та обґрунтування методико-прикладних засобів забезпечення розвитку туристичного комплексу України.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування інструментів та засобів державної політики реалізації потенціалу розвитку туристичного комплексу регіону.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Поточний стан функціонування і розвитку туристичного комплексу в Карпатському регіоні України обумовлений комплексом причин і чинників як внутрішнього, так і зовнішнього характеру.

До внутрішніх перешкод віднесемо:

- фінансово-інвестиційну обмеженість;
- об'єктивні чинники негативних наслідків війни, звуження внутрішнього ринку, зменшення доходів і погіршення фінансово-економічних результатів суб'єктів господарювання;
- високий рівень конкуренції;
- брак досвіду, знань і компетентностей підприємців щодо управління зростанням бізнесу, перетворенням мікробізнесу на малий бізнес, малих підприємств у середні, середніх у великі і т. д.

До зовнішніх перешкод розвитку туристичного комплексу регіону можна віднести:

- негативні наслідки війни й дестабілізацію соціально-економічної ситуації;
- наслідки ковідної кризи і її впливу на зниження попиту;
- відсутність єдиної вираженої системної і стратегічно вивіреної політики розбудови мережі об'єктів туризму, рекреації, відпочинку, оздоровлення, розваг і т. п. на території регіону;
- висока вартість та складність доступу до інвестицій, довгострокових фінансових ресурсів;
- депопуляція гірських територій, зовнішня міграція та зменшення чисельності населення, погіршення кадрового ресурсу.

Також подальший стабільний розвиток туристичного комплексу в Карпатському регіоні України у значній мірі пов'язаний із труднощами протидії посиленню конкуренції на ринку туристичних послуг в умовах глобалізації, цифровізації, спрощення умов перетину кордонів, зростання туристичної активності та урізноманітнення пропозицій національних туристичних продуктів країн з позитивним сальдо туристичного балансу.

Враховуючи ці та інші реалії, на рис. 1 наведено перспективні точки втручання, інструменти, а також очікувані результати державної політики розвитку туристичного комплексу регіону. З урахуванням можливостей державної політики слід сформулювати й реалізувати організаційно-економічний механізм розвитку туристичного комплексу Карпатського регіону України. Це дозволить реалізувати державну політику в аналізованій сфері зі застосуванням низки організаційних та економічних інструментів. Разом із тим, соціальний та економічний потенціал комплексу не реалізований, у т. ч. з причини недостатньо якісної і ефективної державної політики. Зокрема, головними недоліками організаційного регулювання залишаються: недосконалість та слабкість організаційного та нормативно-правового забезпечення розвитку туризму, відсутність науково обґрунтованого супроводу розвитку туристичної галузі, комплексної державної підтримки просування та інформаційного супроводу туризму, брак комплексних статистичних досліджень обсягів, структури, спрямованості туристичних потоків, тривалості туристичних візитів, обсягів та структури витрат туристів, нестабільність державного програмування розвитку галузі та його фінансово-ресурсного забезпечення, відсутність організаційно-управлінської відповідальності державних структур за розвиток і реалізацію потенціалу туристичного комплексу.

Економічний блок державного регулювання характеризується на сьогодні такими вадами, як малі обсяги фінансової підтримки, відсутність реальних бюджетно-фінансових програм розвитку галузі, недостатність громадського моніторингу та контролю державної політики розвитку туристичного комплексу регіону, відсутність комплексної інформаційно-маркетингової та рекламної підтримки розвитку туризму та залучення інвестицій, відсутність реальних фінансово і ресурсно забезпечених програм підтримки розвитку стратегічних секторів та видів туризму,

обмеженість стимулів для вертикальної і горизонтальної інтеграції й кооперації, створення кластерних структур, розширення практик міжгалузевого співробітництва.

Відтак, у контексті підвищення ефективності державної політики та забезпечення кращої реалізації потенціалу туристичного комплексу регіону необхідним є прийняття і реалізація регіональної стратегії розвитку туристичного комплексу Карпатського регіону України зі стратегічними пріоритетами покращення фінансового, інтелектуально-кадрового, техніко-технологічного, інвестиційного, інноваційно-технологічного та інституційно-правового забезпечення розвитку підприємств і елементів туристичного комплексу регіону.

Рис. 1. Інструментарій державної політики стимулювання розвитку туристичного комплексу регіону

Джерело: авторська розробка.

Різною має бути роль органів влади різних рівнів у межах політики розвитку і реалізації потенціалу туристичного комплексу регіону. Так, центральні органи влади мають взяти на себе завдання актуалізації державної політики в цій сфері, виведення проблеми комплексного розвитку туризму в чотирьох областях у ранг національного проекту, вказавши це у відповідній урядовій програмі. Регіональні органи влади мають організувати співпрацю щодо планування і формування ресурсного забезпечення поступу туристичних дестинацій регіону.

Тоді, як найбільш активні заходи мають реалізуватися на рівні громад. Зокрема, до провідних інструментів, які можуть реалізуватися на місцевому рівні та які сприятимуть активізації низки потрібних процесів, можна віднести: надання органами влади місцевих гарантій для суб'єктів господарювання, які залучають кредитні ресурси під модернізацію і створення нових туристичних об'єктів, засобів розміщення і харчування; створення туристичних кластерів, які, по суті, й слугують локальними туристичними комплексами (входять туристичні оператори і агенти, засоби розміщення, а також суб'єкти різних видів економічної діяльності, що в сукупності формують єдину туристичну

пропозицію (спільний туристичний продукт); міжмуніципальна співпраця різних громад в туристичній сфері (планування і проведення спільних заходів, співпраця зі створення узгодженої замкненої туристичної і загальної інфраструктури, створення спільних туристичних та інших кластерів, проведення культурних і спортивних заходів і т. п.); створення центрів залучення інвестицій (включно з налагодженням діяльності з підготовки інвестиційних проєктів «під ключ» та надання їх (разом з усіма погодженнями і технічними регламентами) реальним інвесторам для реалізації); фінансовий лізинг з метою придбання обладнання і устаткування, техніки та технологій для туристичних підприємств, підприємств інших видів економічної діяльності, що виготовляють продукцію, надають товари і послуги для організацій туризму і туристів; виробнича та обслуговуюча кооперація; податкове стимулювання (зниження рівня або скасування низки місцевих податків і зборів для новоутворюваних туристичних підприємств, засобів розміщення тощо); міжмуніципальне співробітництво в сфері ресурсної та організаційної підтримки суб'єктів малого туристичного бізнесу; місцеві цільові програми державно-приватне партнерство у сфері капітальних інвестицій в туризмі та інфраструктурі.

Реалізація всіх цих заходів або поєднання низки з них дозволить істотно активувати розвиток туризму на місцевому рівні, сприятиме більш керованому і прогнозованому розвитку туризму як в громадах, областях, так і в Карпатському регіоні України на загал.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Карпатський регіон України багатий на туристичний потенціал. Попри активний розвиток низки туристичних дестинацій туризм все ще не реалізує в повній мірі своїх функцій і завдань як з позиції внеску в економічний, так і соціальний розвиток областей і територій, а сам туристичний комплекс в повній мірі не становлений. При тому, активізація та підвищення ефективності державної політики стимулювання розвитку туристичного комплексу може стати потужним чинником забезпечення місцевого економічного розвитку, зайнятості населення і покращення якості його життя. Інструментами, які можуть бути реалізованими для подальшого поступу туристичного комплексу регіону, є місцеві гарантії для підприємств, які залучають кредитні ресурси під модернізацію туристичних об'єктів та туристичної інфраструктури, використання револьверних фондів, створення туристичних кластерів, міжмуніципальна співпраця громад в туристичній сфері, проведення культурних і спортивних заходів, створення центрів залучення інвестицій, фінансовий лізинг з метою придбання обладнання і устаткування, техніки та технологій, податкове стимулювання, міжмуніципальне співробітництво в сфері ресурсної та організаційної підтримки суб'єктів малого бізнесу в туризмі, місцеві цільові програми, державно-приватне партнерство у сфері капітальних інвестицій в об'єкти туризму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барна М. Ю., Білецька І. М., Попадинець Н. М. Розвиток туристичного сектора в умовах глобалізації та цифровізації економіки України. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2020. № 1 (83). С. 38-44.
2. Васильців Т., Лупак Р., Васильців В. Характеристика функціональних складових економічної безпеки сектору інформаційно-комунікаційних технологій України. *Економічний дискурс*. 2017. № 1. С. 161-172.
3. Божко Л.Д. Нові напрями в туризмі як культурні наслідки глобалізації. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2015. № 4. С. 3-9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2015_4_3.
4. Голод А. Безпека туризму як об'єкт регіональних економічних досліджень. *Інноваційна економіка*. 2014. № 4. С. 190-194.
5. Гуткевич С.О. Привабливість Українських Карпат: сільський зелений туризм : монографія. Київ : НУХТ, 2016. 293 с.
6. Домбровська С. М., Майстро С. В. Особливості державного управління рекреаційним туризмом в Україні : монографія. Київ : Знання, 2017. 244 с.
7. Лупак Р. Л. Оцінювання формування конкурентних переваг туристичних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 3. С. 189-194.
8. Мельниченко О.А., Величко Л.Ю. Індустрія туризму: сутність, складові, кластери, необхідність державного регулювання. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 4. С. 3-9.
9. Охріменко А.Г. Досвід європейських країн фінансування туризму. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2014. № 34. С. 160-167. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mv_2014_34_20.

10. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва : навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2007. 344 с.

11. Lupak R. L., Kuniyska-Iliash M. V., Vasylytsiv T. G. [Conceptual Relationships between the Systems of Ensuring the Economic Security of the State and the Implementation of the State Policy of Import Substitution](#). *Problemy Ekonomiky*. 2017. № 2. С. 117-123.

REFERENCES:

1. Barna, M. Yu., Biletska, I. M., Popadynets, N. M. (2020). Development of the tourism sector in the conditions of globalization and digitalization of the economy of Ukraine. *Bulletin of the Sumy National Agrarian University*. to. 1 (83). pp. 38-44.
2. Vasylytsiv, T., Lupak, R., Vasylytsiv, V. (2017). Characteristics of functional components of economic security of the information and communication technologies sector of Ukraine. *Economic discourse*. no. 1. P. 161-172.
3. Bozhko, L.D. (2015). New directions in tourism as cultural consequences of globalization. *Bulletin of the National Academy of Management Personnel of Culture and Arts*. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkm_2015_4_3.
4. Holod, A. (2014). Tourism safety as an object of regional economic research. *Innovative economy*. no. 4. pp. 190-194.
5. Gutkevich, S.O. (2016). The attractiveness of the Ukrainian Carpathians: rural green tourism : monograph. NUKHT Publishing House, Kyiv, Ukraine.
6. Dombrovska, S. M., Maistro, S. V. (2017). Peculiarities of state management of recreational tourism in Ukraine. Kyiv: Znannia. 244 p.
7. Lupak, R. L. (2016). Assessment of formation of competitive advantages of tourist enterprises. *Bulletin of the Khmelnytsky National University*, vol. 3, pp. 189-194.
8. Melnychenko, O.A., Velichko, L.Yu. (2015). The tourism industry: essence, components, clusters, the need for state regulation. *Theory and practice of public administration*. Iss. 4. pp. 3-9.
9. Okhrimenko, A.G. (2014). The experience of European countries of tourism financing. *Visnyk of Lviv National University. Series: International Relations*. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mv_2014_34_20.
10. Punzenteilo, P.R. (2007). Economy and organization of tourism and hotel business. Center for Educational Literature. Kyiv, Ukraine.
11. Lupak, R. L., Kuniyska-Iliash, M. V., Vasylytsiv, T. G. (2017). Conceptual Relationships between the Systems of Ensuring the Economic Security of the State and the Implementation of the State Policy of Import Substitution. *Problemy Ekonomiky*. no. 2. pp. 117-123.

TOOLKIT FOR THE IMPLEMENTATION OF THE POTENTIAL DEVELOPMENT OF THE TOURIST COMPLEX OF THE REGION

VASYLYTSIV Taras¹, IVANIUK Ulana², STETSYK Yaroslav²

¹State University "Institute of Regional Studies named after M. I. Dolishnyi National Academy of Sciences of Ukraine"

²National University «Lviv Politechnik»

The article highlights problematic aspects, as well as indicates obstacles to the development of the tourist complex (using the example of the Ukrainian Carpathian region). It is emphasized that an effective state policy of stimulating the development of tourism and the tourism sector of the regional economy is one of the prerequisites for improving local economic development, developing the infrastructure of remote settlements, activating entrepreneurship, ensuring employment and increasing the income of the local population. The purpose of the research is to substantiate the tools and means of the state policy of realizing the potential of the development of the tourist complex of the region. Among the instruments of state policy, the most effective and promising are financial and credit and investment support, simplification of permitting and approval procedures, professional consulting support, improvement of the environment for private investment of the population in business, including the investment of migration capital. It was concluded that the activation and improvement of the effectiveness of the state policy of stimulating the development of the tourist complex can become a powerful factor in ensuring local economic development, employment of the population and improvement of its quality of life. Instruments that can be implemented for the further progress of the tourist complex of the region are local guarantees for enterprises that attract credit resources for the modernization of tourist facilities and tourist infrastructure, use of revolving funds, creation of tourist clusters, inter-municipal cooperation of communities in the field of tourism, holding of cultural and sports events, creation of investment attraction centers; financial leasing for the purpose of purchasing equipment and equipment, machinery and technologies, tax incentives, inter-municipal cooperation in the field of resource and organizational support of small business entities in tourism, local target programs, public-private partnership in the field of capital investment in tourism facilities.

Keywords: tourism, tourist complex, development, region, tourist potential, state policy, mechanisms, tools, means.